

“ENGELLİLERİN TOPLUMSAL ENTEGRASYONUNUN GELİŞTİRİLMESİ PROJESİ” ÇERÇEVESİNDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI KAPASİTE GELİŞTİRME EĞİTİM PROGRAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ RAPORU

Dr. Sermet BAŞARAN¹

Öz

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, “Engellilerin Toplumsal Entegrasyonunun Geliştirilmesi” (Improved Integration of Disabled Persons into Society) adıyla bir proje gerçekleştirmiş bulunmaktadır. Projenin en önemli etkinliklerinden biri, on altı ilde 1258 katılımla engelliler alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin kapasitelerinin düzenlenen eğitim programları yoluyla güçlendirilmesi olmuştur.

Eğitim başı ve sonunda yapılan anketlere göre, katılımcıların bilgi düzeyleri ortalaması 0-5 arası değerlendirmede, eğitim başında Avrupa Birliği fonlarından yararlanmada 1,85 ve Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme hakkında ortalama 2,11 olan dereceleri eğitim sonunda iki kat artışla 4,12 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuç, STK’ların eğitime duyduğu ihtiyacı ve gerçekleştirilen eğitim programıyla bu ihtiyacın ne denli karşılandığını göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sivil toplum kuruluşu, katılım, engelli, entegrasyon, Avrupa Birliği fonu.

¹ Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, sbasaran@aile.gov.tr.

AN ASSESSMENT OF THE PROGRAM OF CAPACITY BUILDING OF TRAINING FOR CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS AS PART OF THE PROJECT “IMPROVED INTEGRATION OF DISABLED PERSONS INTO SOCIETY”: A REPORT

Abstract

Ministry of Family and Social Policies, General Directorate of Services for Persons with Disabilities and the Elderly carried out a project with the title of “Improved Integration of Disabled Persons into Society”. One of the most significant activities of the project was strengthening the capacity of civil society organisations of/for persons with disabilities through training programmes held in 16 provinces with the participation of 1258 persons.

As per questionnaires implemented before and after the trainings, the average acknowledgement level of participants which was 1.85 out of 5 in terms of benefiting from European Union funds and 2.11 in terms of Convention on the Rights of Persons with Disabilities increased up to 4.12 by the end of the trainings. This result is of capital importance as it indicates to the need of civil society organisations for trainings and to what extent this need is fulfilled by the trainings provided.

Keywords: Civil society organisation, participation, disabled, integration, European Union fund.

Giriş

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün Kopenhag Siyasi Kriterlerini karşılamaya yönelik olarak Avrupa Birliği (AB) Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA-I) kapsamında 28 Haziran 2013 ile 28 Haziran 2015 tarihleri arasında “Engellilerin Toplumsal Entegrasyonunun Geliştirilmesi Projesi”ni gerçekleştirmiş bulunmaktadır.

Projenin genel amacı, engelli bireylerin hayatın tüm alanlarına, mal ve hizmetlere eşit erişiminin sağlanmasıdır. Özel amacı ise engellilere yönelik çalışmalar yapmak amacıyla kurulan sivil toplum kuruluşlarının kapasitelerinin güçlendirilmesi ve Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile sivil toplum kuruluşları (STK) arasındaki diyalogun geliştirilmesidir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı [ASPB], 2010, s. 1) .

Bu amaçlar doğrultusunda kurumsal alt yapı eksiklerini gidermeye yönelik araç ve cihaz alımları, ülke genelinde çeşitli konularda yirmi üç adet hibe projesinin uygulanması, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nü yönetsel ve hukuksal açılardan geliştirmeye yönelik GAP Analizi çalışması ve bunun bir parçasını oluşturan yurt dışı çalışma ziyaretleri gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte yürütülen en önemli faaliyetlerinden birini, engelliler alanında faaliyet gösteren STK'ların düzenlenecek eğitim programları yoluyla kapasitelerinin güçlendirilmesi oluşturmuştur.

Projede eğitimlerin gerekçesi; engellilik alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının kapasitelerindeki mevcut yetersizliklerin giderilmesi, bu yolla sivil toplumun engelliler politikalarının belirlenmesinde aktif rol alması ve STK'ların geliştirdikleri projeler aracılığıyla çözüm üreten sivil inisiyatifler olarak karar alma mekanizmalarında yer almasını sağlamak olarak belirlenmiştir. Eğitimlerle ilgili STK'ların kapasite gelişimleri ve alana daha nitelikli hizmet vermeleri amaçlanmıştır. Proje geliştirme ve yönetme kapasitesi geliştirilecek olan STK'ların sorunlara nitelikli çözüm önerileri geliştirerek alanda daha etkili olmaları hedeflenmiştir.

Eğitim programı, proje koordinasyon yönetimi ve eğitmen iş birliğinde engellilerin ihtiyaçları ve kurumsal öncelikler doğrultusunda oluşturulmuştur. STK'lar için kapasite geliştirme eğitim programı; öncelikli

olarak Birleşmiş Milletler (BM) Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme ve AB fonları ve yararlanma koşulları olmak üzere sivil katılım ve önemi, sivil katılımı desteklemede karşılaşılan fırsatlar ve zorluklar, savunuculuk ve lobi faaliyetleri, iletişim yöntemleri, proje yönetim döngüsü ile proje önerisi hazırlama konularını içermiştir (ASPB, 2015, ss. 10-11). Eğitim programı çerçevesinde katılımcılara “Ön Bilgi Anketi” ve “Son Değerlendirme Anketi” olarak iki anket hazırlanmış ve uygulanmıştır. Bu eğitim programı ile Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile alanda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları arasındaki diyalogun güçlendirilmesi ve STK’ların Türkiye’deki engelli politikasına bilgi, deneyim, görüş ve önerilerini sunmaları hedeflenmiştir.

Eğitilmelere, öncelikle engellilere yönelik hizmet veren sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere yerel yönetimler, üniversitelerin ilgili bölümleri ve ilgili diğer kamu kuruluşlarından toplam 1258 kişi katılım sağlamıştır (ASPB, 2015, s. 13). İki gün süreli olan eğitimlerin ilki 25-26 Ağustos 2014 tarihlerinde on iki çevre ilden katılımlarla Erzurum’da gerçekleştirilmiş olup sonuncusu 9-10 Nisan 2015 tarihlerinde Ankara’da yapılmıştır.

Eğitimler İçin Uygun Merkezlerin Seçimi

Projenin teknik şartnamesinde eğitimlerin on altı merkezde yapılması öngörülmüştür. Şartnameye göre belirlenen kriterleri taşıyan merkezlerden olan şu on altı ilde bu eğitimlerin yapılması planlanmıştır: Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Denizli, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Kayseri, Kocaeli, Malatya, Samsun, Van ve Zonguldak.

Eğitimin yapılması için düşünülen merkezlerin seçiminde en çok STK’ya sahip olma durumu birinci derecede rol oynamıştır. En çok STK’ya sahip olan iller Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü verilerinden tespit edilmiştir. İkinci derecede coğrafi koşullar, bölgesel temsiliyet konumu ve son olarak engelliliğe yol açan sebepleri (deprem, iş kazaları, sel, yangın vb.) barındıran yerler olması kriterleri bu merkezlerin (illerin) seçiminde belirleyici olmuştur. Çevre illerin de davet edildiği eğitimler için eşit sayıda STK’ya sahip illerden daha merkezî konumda olanı seçilmiştir. Bu illerin seçiminde bölgesel konumla birlikte ulaşım faktörü de değerlendirmede göz önünde bulundurulmuştur.

Eğitim yeri seçiminde İstanbul'a yakınlığı ile bilinen Kocaeli'nin 1999 yılındaki büyük deprem felaketinin merkezinde olması ve iş kazalarının muhtemel olduğu büyük sanayi tesislerinin bulunması, sadece altı STK'ya sahip bulunan Van ilinin üçüncü kritere uygun olarak, 2013 yılında deprem felaketini yaşaması ve halen bunun etkisinden kurtulamayan bir yer olması nedeniyle eğitim merkezi olarak seçildiklerini belirtmek gerekir (ASPB, 2011, ss. 7-8).

Eğitim Programının Hazırlanması ve Kapsamı

Eğitim programının hazırlanması ve içeriğin belirlenmesi katılımcı bir anlayışla sağlanmıştır. Eğitimlere hazırlık aşamasında proje koordinasyon birimi, sivil toplum kuruluşlarına yönelik çalışmalarıyla tanınan ve kendisi de bir STK olan Sivil Toplum Geliştirme Merkezi ve eğitimler işbirliğinde taslak program hazırlanmıştır. Eğitim programı içeriğinin belirlenmesi ve taslak programa nihai şeklini vermek amacıyla eğitimler öncesinde bir anket aracılığıyla eğitime davet edilen STK'ların görüşleri alınmıştır. STK'lardan, önerilen başlıklara yönelik görüşlerini 0-5 arası puan vererek belirtmeleri istenmiştir. Sınırlı sayıdaki geri bildirimine rağmen (17 STK cevap vermiştir) anket sonuçları STK'ların önceliklerini görmek adına fikir vermiş olup program kapsamının belirlenmesine yardımcı olmuştur.

Eğitim programı kapsamını belirlemek için yapılan ankete göre, katılımcıların üçte ikisi bahsedilen konularla ilgili daha önce hiçbir eğitim almadığını bildirmiştir. Daha önce bu konularda hiçbir eğitim alınmadığı şeklindeki bilgi, programı hazırlayanların oldukça ilgisini çekmiştir. Ankete göre, en çok ilgi çeken konular sırasıyla sürdürülebilirlik ve mali kaynak üretimi (4,68), tanıtım ve iletişim (4,63), Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme (4,42) ve proje hazırlama (4,42) olmuştur (ASPB, 2015, s. 10).

Eğitim Programının Uygulanması

Eğitim programı kıdemli proje yöneticisinin gözetiminde yürütülmüştür. Kamu ile STK'lar arasındaki diyalogun etkin ve verimli şekilde sürdürülmesinin temini açısından eğitimlere proje koordinasyon birimi üyeleri ve bazı daire başkanlarıyla aile ve sosyal politika uzmanları eşlik etmişlerdir. Kendisinden

hizmet satın alınan teknik destek ekibi (TDE) daha ziyade lojistik destek sunan konumda yer almıştır.

Eğitim programı içeriğinin belirlenmesi için yapılan anketin dışında bizzat eğitime katılanlardan, eğitim programına geçilmeden önce uzman eğitici tarafından hazırlanan üç sorudan oluşan “Ön Bilgi Anketi”nin doldurulması istenmiştir. Anketteki üç soru; daha önce benzer bir eğitim alınıp alınmadığı, daha önce AB hibe projesi hazırlayıp hazırlamadıkları ve katılımcıların bu eğitimlerden beklentilerinin neler olduğudur.

Eğitimin ağırlık noktasını, STK’ların AB hibe programlarından nasıl yararlanacakları ve engellilerle ilgili sosyal politikaların nasıl olması gerektiğine ilişkin mevzuatın temelini oluşturan Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme oluşturmuştur.

Anketten, aşağıdaki başlıkta görüleceği gibi çoğu ortak nitelikte olan cevaplar alınmıştır. Alınan cevaplar ile katılımcı STK’lıların entelektüel düzeyleri ve beklentileri öğrenilmeye çalışılmış olup sonuca göre programın ilgili yerlerinde gerekli takviyeler yapılmıştır.

Eğitim Ön Değerlendirmesi

Projeye göre engellilere yönelik STK’ların kapasitelerinin geliştirilmesi eğitimine on altı eğitim merkezinde (ilde) ortalama seksen katılımcıdan 1280 kişinin katılımı öngörülmüştür. Katılımcıların ulaşım ve konaklama giderleri karşılanmadığı ve eğitim programının yürütüldüğü on altı ilin yaklaşık yarısında kış mevsimi veya kış koşulları hüküm sürdüğü için katılımlar bundan olumsuz etkilenmiştir. Her şeye rağmen, il müdürlüklerinin özverili çabalarıyla 1280 kişilik gösterge rakamına 1258 katılımı çok yaklaşılmış ve hedefe ulaşılmıştır.

En çok katılım olan iller; 118 kişiyle Zonguldak, 116 kişiyle İzmir ve 99 kişiyle Denizli’dir. En az katılım olan iller ise sırasıyla 42 kişiyle Antalya, 46 kişiyle Kocaeli ve 50 kişiyle Kayseri’dir.

Aşağıdaki tabloda görüleceği üzere engellilere yönelik STK'ların kapasitelerinin geliştirilmesi eğitiminde katılımcıların 659'u (%52,3) STK temsilcisidir. Diğer katılımcılar Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri personeli olmak üzere üniversite, belediye ve diğer kamu ve özel kuruluşlardan gelenlerdir (ASPB, 2015, s. 13).

Eğitim programının uygulandığı on altı eğitim merkezinde katılımcılara eğitim programı içeriğinin belirlenmesi için yapılan anketin dışında, eğitimin başında ayrıca ön değerlendirme anketi uygulanmıştır. STK kapasite geliştirme eğitimi yapılan merkezlere göre katılımcı sayısı, STK'lı katılımcı sayısı, ön ankete katılanların sayısı, önceden benzeri eğitim alanlar ve proje deneyimi olanların sayı ve oranlarına ilişkin tablo aşağıdaki gibidir.

Tablo 1. Eğitim yapılan illerdeki katılımcı ve STK'lı sayısı ile "Ön Bilgi Anketi" sonuçları

Eğitim Yapılan İller	Katılımcı Sayısı	STK'lı Sayısı	Ön Ankete Katılan Sayısı	Önceden Eğitim Alan Sayısı	Proje Deneyimi Olan Sayısı
Adana	76	44	56	16	10
Ankara	87	53	64	14	13
Antalya	42	18	38	12	5
Bursa	54	21	32	17	5
Denizli	99	64	66	23	19
Diyarbakır	86	19	44	11	1
Erzurum	98	45	35	8	4
Gaziantep	69	51	55	6	2
İstanbul	76	32	58	10	7
İzmir	116	79	90	38	31
Kayseri	50	31	42	16	6
Kocaeli	46	31	46	11	10
Malatya	95	24	50	5	7
Samsun	74	51	56	25	11
Van	72	35	33	8	3
Zonguldak	118	61	77	35	28
TOPLAM	1.258	659	842	245	152

Eğitimin başında uygulanan “Ön Bilgi Anketi”ni toplamda 842 kişi (%67,1) cevaplandırmıştır.

“Daha önce STK’lar için düzenlenen bu tür bir eğitime katıldınız mı?” şeklindeki birinci soruya 842 kişiden 245’i (%29,1) katıldığını bildirmiştir. Daha önce benzer eğitimin alınmadığı hususunda ortaya çıkan %70,9’luk bu büyük oran proje düzenleyicileri tarafından beklenmemiş olsa da, böyle bir eğitim programının gerekliliğini ortaya çıkarması açısından çok önemlidir.

Katılımcıların proje deneyimlerini öğrenmek amacıyla yöneltilen “Ön Bilgi Anketi”nin ikinci sorusu olan “Daha önce Avrupa Birliği hibe projesi hazırladınız mı?” sorusuna ise katılımcıların 152’si (%18,0) “Evet” cevabını vermiştir. Kapasite geliştirme açısından büyük önemdeki proje hazırlama deneyimine sahip olma oranının düşüklüğü (%82) engellilerle ilgili STK ve kamu kurumlarının bu alanda çok yetersiz olduğuna çarpıcı bir kanıt teşkil etmiştir.

STK eğitimlerinden beklentilerin neler olduğuna dair anketin açık uçlu üçüncü sorusuna verilen cevaplar belirli başlıklar altında toplanmaya çalışıldığında beklentilerin şunlar olduğu öğrenilmiştir:

- Üyesi buldukları STK’lara fon sağlayacak kurumlara nasıl erişebileceklerini öğrenmek,
- AB hibe projelerine teklif proje önerisi hazırlamayı öğrenmek,
- Proje hazırlamayı ve aşamalarını öğrenmek,
- STK yönetimi hakkında bilgi edinmek,
- Kamu kurumları ile ve STK’lar arası iletişim metotlarını öğrenmek,
- Benzer STK’lar ile tanışma ve birlikte çalışma fırsatı elde etmek,
- Türkiye’nin BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmesi’ne yaklaşımını öğrenmek,
- Kurumsal sorunlara bakanlık temsilcilerinden çözüm önerileri istemek,
- Bireysel sorunlarına bakanlık temsilcilerinden çözüm önerileri getirilmesini beklemektir.

“Ön Bilgi Anketi”nin üçüncü sorusuna verilen cevaplardan böyle bir eğitim programına gönüllü olarak katılımın temelinde bilgi eksikliği bulunduğu anlaşılmaktadır.

Eğitim Sonu Değerlendirmesi

Verilen eğitimin başarı ve faydasını ölçmek açısından illerdeki eğitimlerin sonunda ayrıca bir “Eğitim Sonu Değerlendirme Anketi” uygulanmıştır. Bu anketi yaklaşık 800 katılımcı cevaplandırmıştır. “Ön Bilgi Anketi”ne göre son anket sayısındaki kısmi azalmanın sebebi mevsimsel kötü hava koşullarıdır. Bu koşullar altında katılımcılar anketi doldurmaya vakit ayıramamışlardır.

Eğitim sonu değerlendirme anketi vasıtasıyla AB hibe programlarına proje tekliflerinin hazırlanması ve Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmesi hakkında eğitim öncesi ve sonrası bilgi durumları araştırılmıştır.

Tablo 2 ve 3’te görüldüğü gibi eğitimlerin başlangıcında katılımcıların AB hibe programlarıyla ve sözleşme ile ilgili bilgi düzeyleri beş (5) üzerinden yaklaşık ikidir (2) (1,85 ve 2,11). Bu sonuç tablo 1’deki, “Daha önce STK’lar için düzenlenen bu tür bir eğitime katıldınız mı?” ve “Daha önce Avrupa Birliği hibe projesi hazırladınız mı?” şeklindeki sorularda “Hayır” seçeneğinin çoğunluk kazanması sonucunu desteklemiştir.

Tablo 2’de AB hibe programlarına ilişkin eğitim öncesi ve sonrası katılımcıların bilgi düzeyleri hakkında yapılan anket sonuçlarının beş (5) üzerinden karşılaştırması verilmiştir.

Tablo 2. Eğitim öncesi ve sonrasında AB hibe programlarına proje teklifi hazırlanması ile ilgili genel bilgi seviyesi (0-5 arası)

Anket Sonuçları	İller																Ortalama
	Ada.	Ank.	Ant.	Bur.	Den.	Diy.	Erz.	Gaz.	İst.	İzm.	Kay.	Koc.	Mal.	Sam.	Van.	Zon.	
Eğitim öncesi ortalama	1,92	1,92	1,97	1,84	1,89	1,70	1,63	1,80	1,78	1,93	1,95	1,93	1,82	1,86	1,73	1,99	1,85
Eğitim sonrası ortalama	3,96	4,13	4,03	4,00	4,31	4,00	4,15	4,02	3,98	4,30	4,24	3,96	4,25	4,13	4,27	4,24	4,12
Artış	2,04	2,21	2,06	2,16	2,42	2,30	2,52	2,22	2,20	2,37	2,29	2,03	2,43	2,27	2,54	2,25	2,27

Tabloya göre eğitimler öncesinde AB hibe programlarına proje teklifi hazırlama ile ilgili en düşük dereceye sahip ilk üç il şöyledir: Erzurum (1,63), Diyarbakır (1,70) ve Van (1,73). Eğitim öncesi ve sonrası artış ölçümüne göre; Van (2,54), Erzurum (2,52) ve Malatya (2,43) bu konudaki eğitimlerin en çok yararlı olduğu merkezler olmuşlardır. Eğitim yapılan bütün merkezlerdeki ortalama artış ise 1,85'ten 4,12'ye çıkmış olup 2,27 derece artış kaydedilmiştir.

Tablo 3'te Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme'ye dair eğitimden önce ve sonra katılımcıların bilgi düzeyleri hakkında yapılan anket sonuçlarının beş (5) derece üzerinden karşılaştırması verilmiştir.

Tablo 3. Eğitim öncesi ve sonrasında BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmesi ile ilgili genel bilgi seviyesi (0-5 arası)

Anket Sonuçları	İller																Ortalama
	Ada.	Ank.	Ant.	Bur.	Den.	Diy.	Erz.	Gaz.	İst.	İzam.	Kay.	Koc.	Mal.	Sam.	Van.	Zon.	
Eğitim sonrası ortalama	3,92	4,17	4,07	3,89	4,44	3,65	4,27	4,12	3,81	4,43	4,14	3,87	4,28	4,06	4,38	4,38	4,12
Artış	1,82	2,19	1,93	1,51	2,32	1,40	2,07	2,21	1,53	2,44	2,09	1,57	2,08	1,98	2,62	2,36	2,01

Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme Türkiye’de Ekim 2009 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Geçen kısa zaman içinde sözleşmeye dair eğitim öncesi bilgi düzeyinin hibe programlarına proje hazırlama bilgisinden kısmen fazla çıkması engelliler adına sevindirici bir gelişmedir.

Sözleşme hakkında en az bilgiye sahip olan eğitim merkezi 1,76 derece ile Van olmuştur. Onu 1,91 ile Gaziantep ve 1,98 ile Ankara izlemiştir. Eğitim sonu değerlendirmelerine göre, ortalama artışın en yüksek olduğu merkezler şunlardır: Van 2,62; İzmir 2,44 ve Zonguldak 2,36’lık artışlarla başlangıca göre iki kattan fazla bilgilenme sağlamışlardır. Sözleşme eğitimiyle başlangıçta 2,11 olan on altı merkezin ortalaması, eğitimler sonrasında 4,12’ ye ulaşarak 2,01 derece artış kaydetmiştir.

Eğitimler sonunda katılımcıların bilgi düzeyinde yüzde yüz artışlar olduğu tabloda somut bir şekilde görülmektedir. Eğitimin başlangıcında yaklaşık iki (2) olan ortalama derece eğitim sonundaki değerlendirmede AB hibe programları ve sözleşme için 4,12’ye çıkmıştır. Bu sonuçlar, sadece tabloya alınan iki soruyla sınırlı olmayıp eğitim programındaki diğer konu başlıklarında da aynı veya benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Katılımcıların Memnuniyeti

Eğitim sonrası oluşturulan anket aracılığıyla katılımcıların eğitim programlarından memnun olup olmadıkları ile ilgili memnuniyet durumları da ölçülmüştür. Yine burada katılımcıların eğitimden memnun olup olmadıkları 0'dan 5'e kadar oluşan aralıktaki sorularla öğrenilmeye çalışılmıştır.

Tablo 4. Katılımcıların STK eğitimleri memnuniyeti (0-5 arası)

Anket Sonuçları	İller															Ortalama	
	Ada.	Ank.	Ant.	Bur.	Den.	Diy.	Erz.	Gaz.	İst.	İzm.	Kay.	Koc.	Mal.	Sam.	Van.		Zon.
Eğitim programındaki başlıklara yönelik bilgi	4,12	4,09	4,24	4,25	4,34	4,09	4,38	4,11	4,04	4,36	4,07	4,10	4,27	4,26	4,24	4,29	4,20
Eğitim programının içeriği ve teklif hazırlama konusunda destek verilmesi	4,06	4,15	4,28	4,32	4,50	4,00	4,30	4,00	4,16	4,51	4,07	4,07	4,46	4,33	4,50	4,49	4,26
Eğitmenin yeterliliği	4,29	4,30	4,66	4,54	4,51	4,19	4,52	4,27	4,40	4,49	4,41	4,27	4,54	4,56	4,42	4,44	4,43
Eğitim programının yeterliliği ve kalitesi	4,15	4,24	4,31	4,25	4,44	4,08	4,39	4,09	4,19	4,45	4,28	4,16	4,41	4,33	4,38	4,44	4,29
Eğitim sonrasında teklif hazırlama konusundaki bilgi seviyesi	3,96	4,13	4,03	4,00	4,31	4,00	4,15	4,02	3,98	4,30	4,24	3,96	4,25	4,13	4,27	4,24	4,12
Eğitim sonrası Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi konusundaki bilgi seviyesi	3,92	4,17	4,07	3,89	4,44	3,65	4,27	4,12	3,81	4,43	4,14	3,87	4,28	4,06	4,38	4,38	4,12
ORTALAMA	4,07	4,16	4,23	4,22	4,41	4,02	4,27	4,09	4,07	4,42	4,17	4,06	4,35	4,29	4,37	4,38	4,22

Tablo 4’ten anlaşıldığı gibi katılımcılar eğitimlerden oldukça memnun kalmışlardır. Ortalama memnuniyet oranı ise 5 (beş) derece üzerinden 4,22 olarak ölçülmüştür. En yüksek memnuniyet 4,43 ile eğitmenin yeterliliği hususunda olmuştur. Eğitmenin yeterliliği konusunun öne çıkması, eğitim konusu kadar anlaticının da konular kadar önemli olduğunu hatırlatmaktadır. Ayrıca program için en uygun eğiticinin seçilmiş olduğunu göstermesi bakımından da ilgi çekicidir. Eğitim programının yeterliliği ve kalitesi hususunun değerlendirilmesi 4,29 ile ikinci, proje hazırlamaya destek verilmesi 4,26 derece ile üçüncü sırada yer almıştır.

Pek çok katılımcı da eğitim ile ilgili memnuniyet durumlarını sözel olarak dile getirmiştir. Çoğunlukla “Böyle bir eğitimin çok daha önceden verilmesi gerekirdi” şeklinde ifade edilmiştir. Özellikle kalkınma, gelişme ve yönetim ile ilgili eğitimlerin artırılmasına yönelik istekler dikkat çekmiştir.

Genel Değerlendirme

Engellilerin Toplumsal Entegrasyonunun Geliştirilmesi Projesi’nin genel amacı engellilerin mal ve hizmetlere diğer bireylerle eşit şekilde ulaşmasını ve yararlanmasını sağlamaktır. Dezavantajlı toplumsal kesimler içinde en çok kısıtlılığa sahip olup en çok zorlanan kesimi temsil eden engellilere yönelik çalışan STK’lara kapasite geliştirme eğitimleri verilmesi, bu amaç çerçevesinde gerçekleştirilmiş en önemli faaliyetlerdir. Proje çağrısına 504 proje önerisi yapılmış olup, hibe miktarı ölçüsünde yirmi üç (23) tanesi desteklenmeye uygun görülmüştür.

Projenin en önemli etkinliklerinden birini engelliler alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin kapasitelerinin düzenlenecek eğitim programları yoluyla güçlendirilmesi oluşturmuştur. Yirmi üç hibe projesi sahibi üzerinden de bir değerlendirme yapılacak olduğunda, AB fonlarından en çok yararlananların daha önce proje bilgisine veya deneyimine sahip uzmanlaşmış STK’ların çoğunlukta olduğu kolaylıkla söylenebilir. Başlı başına böyle bir tespit dahi STK eğitimlerine olan ihtiyacı göstermesi açısından önemlidir.

Gerek eğitim programının hazırlanması ve gerekse eğitimler aşamasında AB fonlarından yararlanma ve proje önerisi hazırlama konusuna vurgu daha çok yapılmıştır. Tablo 2 ve 3'te görüldüğü gibi Doğu ve Güneydoğu bölgesi illerindeki katılımcıların (Van, Erzurum, Diyarbakır) konuyla ilgili bilgi ve deneyimleri diğerlerine göre düşüktür. Katılımcılar genelinde eğitimler sonunda bu farkın kapanmış olduğunun görülmesi olumlu bir gelişmedir.

Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme konusu ulusal mevzuat ile ilişkilendirilerek anlatıldığında daha çok ilgi çekmiş ve bu ilgi konuyu daha anlaşılır kılmıştır. Kurum uzmanları tarafından anlatılan sözleşme konusunda, katılımcılar bireysel ve kurumsal sorunlarına mevzuat çerçevesinde çözüm aramaya yönelmişlerdir.

Eğitime katılanlar eğitimlerle ilgili, özellikle proje hazırlama ve proje yönetimi ile ilgili daha fazla eğitim almak istediklerini belirtmişlerdir. Katılımcılar, bu tarz eğitimleri hibe projelerinin duyurusundan önce almanın daha yararlı olacağını dile getirmişlerdir. Sadece böyle bir talep dahi STK kapasite geliştirme eğitimlerinin yararını ve önemini açıklamak için yeterlidir.

Projenin teknik şartnamesinde Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile STK'lar arasındaki diyalogun geliştirilmesine yönelik açık bir faaliyet tanımı bulunmamasına karşın eğitimler kamu ile STK'lar arasındaki diyalogun güçlendirilmesinin önemli noktalarından biri olmuştur. Uygulamada kurumsal ve kişisel sorunlara çözüm aranması, engellilere yönelik daha etkili hangi uygulamaların yapılabileceği konusunda görüş ve önerilerde bulunulması ile bu STK eğitimleri, devlet-STK diyalogunun sağlanması yönünde en önemli araçlar konumuna gelmiştir. Genel müdürlük, eğitimlerde gelişen iletişim ve diyalog fırsatlarını önemli şekilde değerlendirmiştir. İllerdeki eğitimlere kıdemli proje yöneticisi, proje koordinasyon birimi üyeleri ve genel müdürlüğün değişik pozisyonlarındaki personeli aktif katılım sağlamıştır. Eğitimler, diğer kamu temsilcilerinin de katkılarıyla STK diyalogunu ve karşılıklı anlayışı canlandıran fikir alışverişlerinin gerçekleştiği bir platforma dönüşmüştür.

Bölgesel düzeyde on altı ilde gerçekleşen eğitimlere çevre iller de dâhil edilerek seksen bir ilin katılımına fırsat tanınmıştır. Eğitim programına ülke çapında uygulanması dolayısıyla ulusal bir kimlik kazandırılmıştır.

Eğitimlerin kim tarafından verileceği hususu, yani eğiticiler/eğitmenler ayrı bir öneme sahiptir. Bu husus, katılımcılara uygulanan memnuniyet anketinde eğiticinin yeterliliğine verilen en yüksek not olan 4,43 ile belirgin şekilde kendini göstermiştir. Eğitmenler kapasite arttırma eğitimleri için bir eğiticide bulunması gereken özelliklere sahip olunması yanında eğitimin gerektirdiği diğer hususlara da özen göstermişlerdir.

Eğitim programının hazırlığından itibaren başlayan eğitim faaliyeti süreci; proje koordinasyon yönetimi, nitelikli ve donanımlı eğiticiler, teknik destek ekibi ve il müdürlüklerinin iş birliğinden doğan sinerji ile tablo 2, 3 ve 4’ teki verilerle somutlaşan başarıyla tamamlanmıştır.

Engellilerin Toplumsal Entegrasyonunun Geliştirilmesi Projesi’nin teknik şartnamesinde (TOR’da) eğitime katılacakların ulaşım ve konaklama giderlerine ilişkin bir harcama öngörülmemiş olması katılım açısından kısıtlayıcı rol oynamıştır. Engeli nedeniyle birtakım kısıtlılığı bulunanların ekonomik yönden kendine yeterli olamayacakları ihtimali göz ardı edilerek bu eğitimlere kendi parasal imkânlarını kullanarak katılmaları istenen ve beklenen bir tutum ve davranış olmamıştır. Kuşkusuz bu projenin en zayıf halkasını engellilerin ulaşım ve konaklama giderlerini kendileri karşılayarak eğitim programına katılım sağlaması hususu teşkil etmiştir. Maddi gücü elverişli olmayanlar için proje yönetimi tarafından yerel imkânlar yaratılmaya çalışılmıştır. Buna karşın projeye bu yönde ciddi eleştiriler gelmiştir. Bu projede, gelecekte yapılacak projeler için “engellilerin ulaşım ve konaklama giderlerine ilişkin bir harcama öngörülmemesi” gibi bir eksik planlamaya izin verilmemesinin önemi bir kez daha ortaya çıkmıştır.

Sonuç

Ülkemizdeki sorunlardan biri, sivil toplum kuruluşlarımızın niteliği ve niceliği sorunudur. Toplumun dezavantajlı kesimini oluşturan engellilerle ilgili STK’ların sayıca az olduğu, mevcutların ise yeterli bilgi birikimi ve

kurumsal kapasiteye sahip olmadıkları bilinmektedir. Bu sebeplerden dolayı engelliler sivil toplum yapısı içinde kendilerini ifade etmekte zorlanmakta ve sağlanmış olan haklarını kullanmakta yetersiz kalmaktadırlar.

Engellilerin Toplumsal Entegrasyonunun Geliştirilmesi Projesi'nin temel faaliyetlerinden olan STK'lar için kapasite geliştirme eğitimleri, engellilerin kendilerini kolayca ifade etmeleri ve sağlanan haklar ve hizmetlerden diğer bireylerle eşit şekilde yararlanmaları amacına yönelik düzenlenmiştir. Bu temel amaç, gerçekleştirilirken eğitimler kamu-STK diyalogunun geliştirilmesi için de önemli bir fırsat oluşturmuş ve taraflar bu fırsattan ciddi oranda yararlanmışlardır. Ayrıca kurulan ve gelişen diyalog ortamında Türkiye'de engelli politikasına kurumsal katkı sağlama konusunda istişare yoluna gidilerek STK'ların ve diğer kurum ve kuruluşların görüş ve önerileri alınmıştır.

Projenin ana faaliyetlerinden biri olarak gerçekleştirilen STK eğitimlerinin önemi, yapılan ön ve son değerlendirme anket sonuçlarından başka katılımcıların "Keşke bu eğitimleri daha önce alsaydık" şeklindeki ifadelerinden anlaşılmıştır.

Katılımcılara öğle yemeği haricinde herhangi bir lojistik destek sağlanmamıştır. Şartnamede engellilere yol ve konaklama giderlerinin karşılanmasının öngörülmemesi bu projenin en zayıf halkasını oluşturmuş olup gelecek projelerde veya faaliyetlerde aynı planlama hatasına düşülmemesi gerektiği kuvvetli şekilde hissedilmiştir.

Eğitim programı, eğitimin organizasyonu, eğitim ortamı ve eğiticilerin niteliği her biri ayrı öneme sahip ve birbiriyle ilişkili değişik faktörlerdir. Faktörler arasında kurulan dengenin eğitimlerin başarı katsayısını ve sağlanacak katma değeri arttırdığı bu eğitimlerde somut şekilde görülmüştür. Elbette, engellilerle ilgili ve engellilere hizmet amacı taşıyan STK'ların kapasite geliştirme eğitimlerinde bu hususlara daha çok özen gösterilmiştir.

Eğitim programı, beklenen faydanın sağlanması bakımından önemlidir. Bu nedenle program konuları özenle tespit edilmiştir. Konu başlıkları ve içeriğin belirlenmesi aşamasında katılımcı bir yöntemle tarafların görüş, düşünce ve önerileri alınmıştır.

Çoğu zaman konuyu bilmek tek başına yeterli olmayabilmektedir. Bu sebeple eğiticilerin sunum teknikleri ve kişisel beceri ve deneyimleri eğiticilerin seçiminde önem kazanmaktadır. Örneğin, bu eğitimlerde eğitmen, müfredat içeriğinde katılımcılara uzun ve sıkıcı gelen bölümleri kısaltıp uygun mizansen ve animasyonlarla konuyu ilgi çekici hale getirmiştir. Eğitim hayatın içinden ve güncel örneklerle desteklenerek konunun daha kolay anlaşılır ve akılda kalıcı olması sağlanmıştır.

Yukarıdaki tablolardan ve değerlendirmelerden anlaşıldığı gibi on altı ilde 1258 katılımcıyla gerçekleştirilen STK'ların eğitim yoluyla kapasitelerinin artırılması faaliyeti sonunda katılımcıların bilgi düzeylerinde başlangıca göre iki kat artış kaydedilmiştir. Bunun engelliler adına önemli bir kazanım olduğu düşünülmektedir.

Sonuç itibarıyla AB fonlarından desteklenen Engellilerin Toplumsal Entegrasyonunun Geliştirilmesi Projesi'nin temel faaliyetlerinden biri olarak gerçekleştirilen STK'ların kapasitelerinin geliştirilmesi eğitimi; programın içeriği, eğiticilerin niteliği, katılımcılara sağladığı katma değer ve kamu-STK diyalogunun sağlanması açılarından verimli ve yararlı olmuştur. Bu düşünceyle eğitim alamamış diğer STK'ların daha fazla gecikmeksizin uygulanacak eğitim programlarıyla desteklenmesi önerilmektedir.

Kaynakça

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı [ASPB]. (2010). *Engellilerin toplumsal entegrasyonunun geliştirilmesi projesi fişisi*. Ankara: Resmi Gazete.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı [ASPB]. (2011). *Engellilerin toplumsal entegrasyonunun geliştirilmesi projesi teknik şartnamesi*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı [ASPB]. (2015). *Engellilerin toplumsal entegrasyonunun geliştirilmesi projesi nihai rapor taslağı*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.